

שהחיינו וחוננתנו וקימתנו, רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי כן תחיינו ותחננו ותקיימנו ותקבצנו מארבע כנפות הארץ ותאסוף גלותינו לחצרות קדשך ונשוב לשמור חקיך ולעבדך ולעשות רצונך בלבב שלם ולהודות לך על שאנו מודים לך, אמר רב פפא הילכך נימרינהו לכלהו ונימא הכי מודים אנחנו לך ד' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחיינו וחוננתנו וקיימתנו כן תחיינו ותחננו ותקיימנו ותקבצנו מארבע כנפות הארץ ותאסוף גלותינו לחצרות קדשך ונשוב לשמור חקיך ולעבדך ולעשות רצונך בלבב שלם ולהודות לך על שאנו מודים לך¹⁶⁴.

כתב רבינו האיי גאון ז"ל מנהגא דרבנן כד עייל איניש לבי כנשתא ואשכח צבורא דמצלו בלחש דמעכב עד דמסיימי, וכד פתח שליחא דצבורא מתחיל ד' שפתי תפתח ואומר בהדי שליחא

אמת לא יפסיק כדאמרי' לעיל¹⁵³ משום וד' אלהים אמת.

[רי"ף יג, ב] גרסינן בפרק כל כתבי הקדש¹⁵⁴ אמר ר' יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמו הגדול מבורך¹⁵⁵ בכל כחו קורעין לו גזר דינו¹⁵⁶, שנאמר¹⁵⁷ בפרוע פרעות בישראל, מה טעם משום דברכו את ד'. פי' פרעות מלשון בטול¹⁵⁸ והכי קאמר בבטל בטול הגזרות משום דברכו ד'¹⁵⁹.

גרסינן בגמ' דסוטה¹⁶⁰ בזמן ששליח צבור אומר מודים העם מה הם אומרים¹⁶¹, מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך. פי' על שזכינו להיות עמך וחלקך ונחלתך ולהודות לך¹⁶². ושמואל אמר ד' אלהינו אלהי כל בשר על שאנו מודים לך, [ר'] סימאי אומר יוצרנו יוצר בראשית על שאנו מודים לך¹⁶³, נהרדעי אמרי משום ר' סימאי ברכות והודאות לשמך הגדול על

ופרע את ראש האשה. 159 ועיין בשופטים שם ברש"י ובתרגום שפירשו ברכו ה' על הניסים והתשועות שעשה ה' במפלת סיסרא. ועו"ע פירוש נוסף במגילה כג ע"ב תוס' ד"ה ואין. 160 מ, א. 161 וכ"ה ברי"ף (ועיין הגהות הב"ח אות ב), ובגמ' נוסף "אמר רב" מודים וכו', וכ"ה ברא"ש סימן כ. 162 רש"י בסוטה מ ע"א פירש, על שאנו מודים לך, על שנתת בלבנו להיות מודים לך, וכתב בספר בית דוד (לרבי יוסף דוד) סימן גב דלפי"ז לשון מודים היינו לשון הודאה ושבח, ולא בא לומר שאנו מודים ולא כופרים, וא"כ טעות גדול נפל בסידורים שלנו שאנו אומרים מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלהינו ע"כ. ולפירוש רבינו נחא טפי. ובר"י מלונל מפורש מודים לך לבדך ולא לאל אחר. 163 נוסף ע"פ הגמ' בסוטה והרי"ף, ונשמט מפני הדומות. 164 בנוסח מודים דרבנן יש שינויים בין נוסח רבינו לנוסח הרי"ף והגמ' בסוטה מ ע"א. ועיין שם בתוס' ד"ה על, דבירושלמי פ"ק דברכות הל' ה יש נוסחאות נוספות מאמוראים אחרים. עוד נראה שם שבבבלי לא היו נוהגים לומר מודים דרבנן. ונראה דזה נחא עם מש"כ הצ"ח בתוס' ד"ה עד, דכוונת התוס' שאין למודים דרבנן עיקר בגמרא, היינו דאינו תקנת חכמים אלא העם מעצמם נהגו כן, ויתכן דבבבלי לא נהגו. והנה שם בירושלמי מסיימים מודים דרבנן בברכה עם שם, וכן היה נוהג הרא"ש כמ"ש הטור בסימן קכ"ז, וכתב הדרכי משה באות ב שכן המנהג פשוט כמו שנהג הרא"ש, וכן הכריע בביאור הגר"א. והב"י כתב שכיון שבגמ' וברמב"ם בפ"ט הל' ד ובריי"ף כתבו בלא חתימה, שיש לחתום בלא שם, וכתב המ"ב בס"ק ד שכן הוא מנהג העולם.

153 דף יד ע"א. ומבואר כדעת תר"י (ח ע"א ד"ה מתני') והרא"ש סימן ח דלא מפסיק כלל אפילו לא כבאמצע הפרק, והרמב"ם פ"ב מק"ש הל' יז כתב דאינו מפסיק כבין הפרקים אלא דינו כבאמצע הפרק. ודעת הטור ושו"ע סו ס"ה כרבינו, ובביאור הגר"א שם פסק כהרמב"ם. עוד מבואר כתר"י (ח ע"א ד"ה חוזר) שיכול להפסיק לאחר תיבת "אמת", ודלא כב"י בסימן סו (סז ע"א ד"ה וכתב הרמב"ם) בדעת הרא"ש סימן ח שיכול להפסיק רק לאחר תיבת "ויציב" וכן פסק במג"א ס"ק ט, ובביאור הגר"א פסק כרבינו והביא ראיות. 154 שבת קיט ע"ב. 155 בגמ' שם "אמן יהא שמיה רבא מברך". והנה מעין גרסת רבינו מצינו לעיל בדף ג ע"א בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ובתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע וכו', וכתבו שם התוס' ד"ה ועונין, שמלשון זה מוכח שהכל תפלה אחת שיהיה שמו הגדול מבורך, ולא כמ"ש במחזור ויטרי שבראשונה אנו מתפללים שיהיה שמו של הקב"ה שלם וגדול, ואח"כ תפלה אחרת שיהא מבורך לעולם הבא. ועיין באור זרוע סימן צז דלגרסת רבינו אין להפסיק בין תיבות "רבא" ל"מבורך" שהכל תפלה אחת. ועו"ע מה שהאריכו במג"א סימן נו ס"ק ב ובט"ז ס"ק א. 156 ברי"ף וברא"ש סימן יט הגרסא קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ועיין שם במעדני יו"ט אות ט הטעם שאמרו שבעים שנה. [אמנם ברי"ף כת"י ליתא "של שבעים שנה"]. ועיין בדק"ס אות ו. 157 שופטים ה, ב. 158 מפרש פרעות מלשון ביטול וכמ"ש רש"י בשבת שם דמתרגמינן כי פרוע הוא, שמות לב כה, ארי בטיל הוא, ושם פירש רש"י פרוע מלשון מגולה. וכמו